

ДОПОВІДЬ

методиста НМКПС ПАНО ім. М.В. Остроградського

Чарченка Павла Станіславовича

на тему:

«Про проведення опитування в Полтавській області
щодо ефективності національно-патріотичного виховання
в закладах загальної середньої освіти
відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання
в системі освіти України (четвертий етап)»

Полтава 2024

Опитування проводиться серед громадян області з метою отримання загальної оцінки стану національно-патріотичного виховання в громадах і подальшого його вдосконалення, надання системності та вироблення науково-методичних засад супроводу організаційної роботи у цьому напрямку.

Мета даного дослідження – оцінка ефективності національно-патріотичного виховання в Полтавській області.

Об'єкт дослідження – громадська думка про стан національно-патріотичного виховання в Полтавській області.

Предмет дослідження – наявність/відсутність зв'язків між оцінками ефективності національно-патріотичного виховання різними соціально-демографічними групами мешканців Полтавської області.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В опитуванні взяли участь:

у II-му півріччі 2022 року – 11 104 респонденти,

у I-му півріччі 2023 року – 15 342 респонденти,

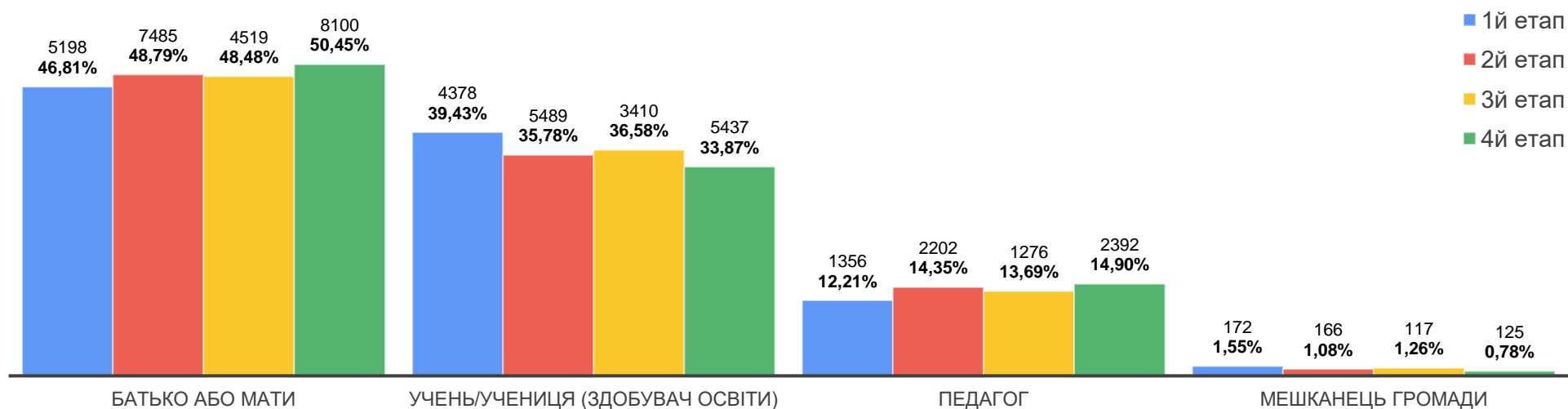
у II-му півріччі 2023 року – 9 322 респонденти,

у I-му півріччі 2024 року – 16 054 респонденти,

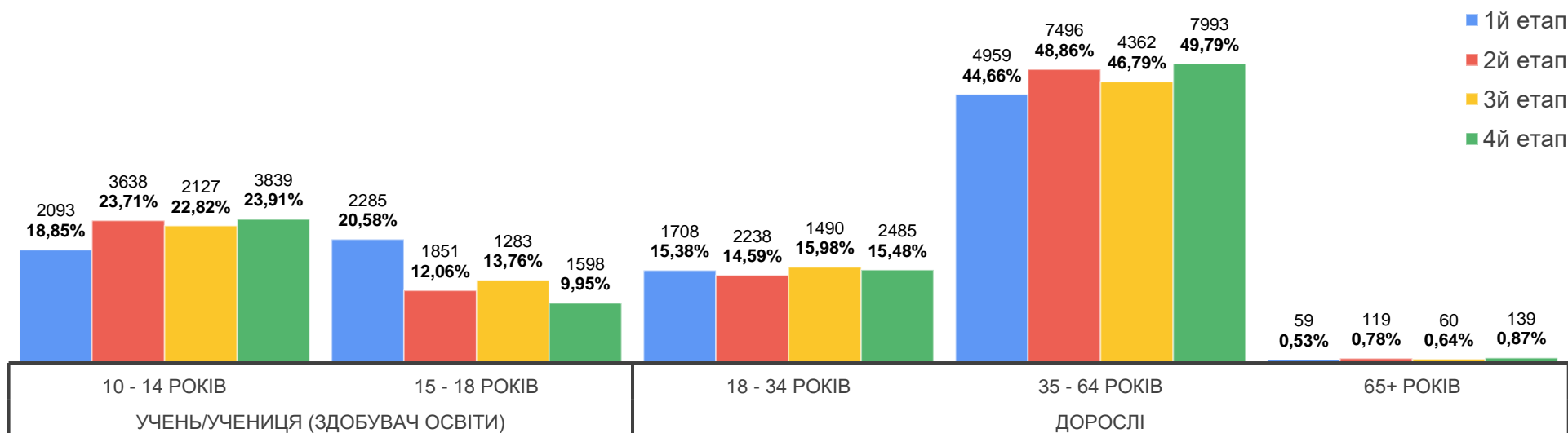
які репрезентують всі територіальні громади області.

Основною респондентною базою, виходячи з відповідей респондентів протягом чотирьох етапів, була категорія «Батько або мати (здобувача освіти) 35-64 років» – 34,14% (1й етап), 36,72% (2й етап), 35,08% (3й етап) та 37,30% (4й етап) респондентів. Розподіл відповідей серед учасників освітнього процесу показано на діаграмі 1, за віковими характеристиками – на діаграмі 2.

Також з цих діаграм стає очевидним, що такі важливі категорії респондентів як «мешканці громад» та «дорослі віком старші 65 років», з першого етапу не приймають активної участі в опитуванні (відсоток їх участі менший за математичну похибку), протягом чотирьох етапів залишаються доволі неоднорідними групами, через це має місце постійне розпорошення матеріалу та, як наслідок, спотворення дійсного зв'язку між явищами. З цих причин під час аналізу даних доведеться ігнорувати оцінки цих груп респондентів.

Діаграма 1. Розподіл відповідей серед учасників освітнього процесу

Діаграма 2. Вікові характеристики респондентів

АКТИВНІСТЬ РЕСПОНДЕНТІВ ПРОТЯГОМ ЧОТИРЬОХ ЕТАПІВ

У результаті порівняння кількості відповідей респондентів по територіальним громадам області протягом чотирьох етапів (терміни проведення – з II півріччя 2022 року по I півріччя 2024 року) та зведення різниці у цих результатах у окрему таблицю (таблиця 1), можемо бачити наступне:

- 1) участь у опитуванні брали представники всіх 60ти громад області;
- 2) зростання активності респондентів на четвертому етапі загалом по громадах:
 - + 6 732 респондентів;
 - 37 територіальних громад (майже дві третини загальної кількості) підвищили активність щодо участі у опитуванні;
 - найбільше підвищення активності відбулося у таких територіальних громадах:

Лубенська	(+3 045),
Кобеляцька	(+570),
Карлівська	(+399),
Гадяцька	(+323),
Полтавська	(+298);
- 3) на загальному фоні зростання активності респондентів на 4му етапі опитування представники деяких територіальних громад знизили участь у опитуванні – найбільше падіння активності у опитуванні відбулося у таких територіальних громадах:

Омельницька	(-144),
Котелевська	(-144),
Козельщинська	(-134),
Решетилівська	(-129),
Новосанжарська	(-127),
Зіньківська	(-124);
- 4) значне стабільне зростання кількості відповідей респондентів спостерігається у таких територіальних громадах (далі в дужках – різниця між другим та третім; третім та четвертим етапами):

Білоцерківська	(+70; +83),
Великорублівська	(+57; +27),
Градизька	(+126; +158),
Карлівська	(+330; +399),

Лютенська (+14; +147),
Миргородська (+150; +66),
Новоселівська (+100; +16);

- 5) значне стабільне зниження кількості відповідей респондентів спостерігається у таких територіальних громадах (далі в дужках – різниця між другим та третім; третім та четвертим етапами):

Гоголівська (-33; -64),
Горішньоплавнівська (-68; -93),
Зіньківська (-574; -124),
Піщанська (-150; -13),
Решетилівська (-331; -129),
Сенчанська (-232; -42),
Скороходівська (-63; -22);

- 6) протягом чотирьох етапів стабільне зростання кількості відповідей респондентів спостерігається у таких територіальних громадах (далі в дужках – різниця між першим та другим; другим та третім; третім та четвертим етапами):

Диканьська (+73; +38; +119),
Михайлівська (+3; +4; +160),
Нехворощанська (+77; +90; +85),
Оржицька (+9; +77; +240);

- 7) протягом чотирьох етапів стабільне зниження кількості відповідей респондентів спостерігається у таких територіальних громадах (далі в дужках – різниця між першим та другим; другим та третім; третім та четвертим етапами):

Козельщинська (-37; -49; -134),
Кременчуцька (-908; -411; -85),
Новосанжарська (-135; -186; -127),
Семенівська (-9; -10; -17),
Щербанівська (-141; -81; -6).

Окремо варто зазначити доволі низьку активність у опитуванні протягом усіх етапів Коломацької та Шишацької територіальних громад – відсоток залучених до опитування в середньому за чотири етапи становить 0,061% та 0,102% від загальної кількості мешканців громади (станом на 2020 рік) відповідно, при цьому у співставних по кількості мешканців громадах він становить від 0,327% до 4,603% та від 0,593% до 2,063% відповідно.

Таблиця 1. Динаміка активності респондентів протягом 4х етапів по громадах

Громада	2'2022	1'2023	2'2023	1'2024	Різниця між етапами		
					1м і 2м	2м і 3м	3м і 4м
Білицька ТГ	83	206	84	301	+123	-22	+217
Білоцерківська ТГ	12	8	78	161	-4	+70	+83
Великобагачанська ТГ	8	56	41	62	+48	-15	+21
Великобудищанська ТГ	24	145	51	150	+121	-94	+99
Великорублівська ТГ	69	55	112	139	-14	+57	+27
Великосорочинська ТГ	94	5	3	79	-89	-2	+76
Гадяцька ТГ	389	1157	207	530	+768	-50	+323
Глобинська ТГ	571	1167	313	424	+596	-54	+111
Гоголівська ТГ	117	152	119	55	+35	-33	-64
Горішньоплавнівська ТГ	45	281	213	120	+236	-68	-93
Градизька ТГ	177	70	196	354	-107	+12	+158
Гребінківська ТГ	298	579	20	226	+281	-559	+206
Диканьська ТГ	3	76	114	233	+73	+38	+119
Драбинівська ТГ	29	7	15	3	-22	+8	-12
Заводська ТГ	42	145	21	105	+103	-124	+84
Зіньківська ТГ	135	874	300	176	+739	-574	-124
Кам'янопотоківська ТГ	174	126	171	119	-48	+45	-52
Карлівська ТГ	167	155	485	884	-12	+330	+399
Кобеляцька ТГ	15	147	3	573	+132	-144	+570
Козельщинська ТГ	362	325	276	142	-37	-49	-134
Коломацька ТГ	4	3	2	3	-1	-1	+1
Комишнянська ТГ	21	73	58	246	+52	-15	+188
Котелевська ТГ	462	74	176	32	-388	+102	-144
Краснолуцька ТГ	15	37	3	134	+22	-34	+131
Кременчуцька ТГ	2198	1290	879	794	-908	-411	-85
Ланнівська ТГ	13	447	47	69	+434	-400	+22
Лохвицька ТГ	185	193	181	291	+8	-12	+110
Лубенська ТГ	1158	1401	1072	4117	+243	-329	+3045
Лютенська ТГ	117	14	28	175	-103	+14	+147
Мартинівська ТГ	0	38	19	4	+38	-19	-15
Мачухівська ТГ	10	7	96	23	-3	+89	-73
Машівська ТГ	71	137	66	347	+66	-71	+281
Миргородська ТГ	170	87	237	303	-83	+150	+66
Михайлівська ТГ	13	16	20	180	+3	+4	+160
Нехворощанська ТГ	70	147	237	322	+77	+90	+85
Новогалещинська ТГ	12	62	50	90	+50	-12	+40
Новооржицька ТГ	12	157	148	183	+145	-9	+35
Новосанжарська ТГ	593	458	272	145	-135	-186	-127
Новоселівська ТГ	155	10	110	126	-145	+100	+16
Оболонська ТГ	132	22	2	16	-110	-20	+14
Омельницька ТГ	18	102	146	2	+84	+44	-144
Опішнянська ТГ	17	249	33	93	+232	-216	+60
Оржицька ТГ	6	15	92	332	+9	+77	+240
Петрівсько-Роменська ТГ	10	10	5	155	0	-5	+150
Пирятинська ТГ	321	2	52	7	-319	+50	-45
Піщанська ТГ	275	582	432	419	+307	-150	-13

Полтавська ТГ	619	1579	1038	1336	+960	-541	+298
Пришибська ТГ	37	3	61	34	-34	+58	-27
Решетилівська ТГ	436	502	171	42	+66	-331	-129
Ромоданівська ТГ	159	342	201	201	+183	-141	0
Семенівська ТГ	66	57	47	30	-9	-10	-17
Сенчанська ТГ	300	395	163	121	+95	-232	-42
Сергіївська ТГ	16	212	13	119	+196	-199	+106
Скороходівська ТГ	28	87	24	2	+59	-63	-22
Терешківська ТГ	31	56	26	172	+25	-30	+146
Хорольська ТГ	7	261	4	6	+254	-257	+2
Чорнухинська ТГ	0	138	9	288	+138	-129	+279
Чутівська ТГ	15	16	24	18	+1	+8	-6
Шишацька ТГ	54	2	14	5	-52	+12	-9
Щербанівська ТГ	464	323	242	236	-141	-81	-6

ПОРІВНЯННЯ ОЦІНОК ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПРОТЯГОМ 4-Х ЕТАПІВ ТА ЇХ ДИНАМІКА У РІЗНИХ ГРУПАХ РЕСПОНДЕНТІВ

Аналізуючи дані з таблиці 2, можна зробити висновок, що оцінка ефективності національно-патріотичного виховання станом на березень 2024 року у закладах освіти області, хоч і залишилась достатньо високою, все ж знизилась у порівнянні з минулими періодами, але це коливання можна пояснити зміною респондентного пулу (кількість респондентів у деяких територіальних громадах протягом чотирьох етапів опитування різняться у десятки разів, відсутня стабільна група респондентів для перевірки зміни їхніх думок стосовно досліджуваної проблеми протягом тривалого періоду).

З оцінок респондентами ефективності національно-патріотичного виховання та їх динаміки протягом чотирьох етапів, що відображені в таблиці 2, можемо зробити висновок про те, що:

- 1) по індикатору «Чи збільшується протягом півроку відвідуваність учнями музеїв, пам'яток історії, культури та інших закладів, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України?» спостерігається зниження у всіх трьох групах респондентів, найбільше зниження (-7,40%) – у категорії «Педагоги 18-34 років», при цьому минулого разу у цієї ж категорії спостерігалось найбільше зростання (+11,71%); найвищим цей показник є у категорії «Здобувач освіти 10-14 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;
- 2) по індикатору «Чи підвищується серед учнів та молоді рівень знань про видатних особистостей українського державотворення, учених, педагогів, спортсменів, військових, підприємців, діячів культури, мистецтв, духовних провідників Українського народу?» спостерігається зниження у обох категоріях «Здобувач освіти», а також незначні коливання у інших групах, найбільше зниження (-2,06%) – у категорії «Здобувач освіти 10-14 років», найбільше зростання (+1,08%) – у категорії «Педагог 35-64 років»; найвищим цей показник є у категорії «Педагог 35-64 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;

Таблиця 2. Порівняння та динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання
(4 етапи загалом; різниця між першим та другим; другим та третім; третім та четвертим етапами, різні групи респондентів, у %)

Категорії		Етапи				Різниця між етапами			Індикатори
		1й	2й	3й	4й	1м і 2м	2м і 3м	3м і 4м	
Батько або мати	18 - 34 років	30,92	31,07	36,94	33,64	+0,15	+5,87	-3,31	1. Відвідуваність музеїв
	35 - 64 років	24,82	25,81	34,37	31,88	+0,99	+8,56	-2,49	
Педагог	18 - 34 років	40,54	40,90	52,61	45,21	+0,36	+11,71	-7,40	
	35 - 64 років	35,18	39,76	50,20	46,34	+4,58	+10,44	-3,86	
Здобувач освіти	10 - 14 років	54,66	54,34	60,46	53,63	-0,32	+6,12	-6,83	
	15 - 18 років	50,28	47,11	48,17	47,00	-3,17	+1,06	-1,17	
Батько або мати	18 - 34 років	72,23	71,88	73,89	74,69	-0,34	+2,01	+0,80	2. Знання про видатних осіб
	35 - 64 років	68,27	69,13	71,99	71,16	+0,86	+2,86	-0,83	
Педагог	18 - 34 років	89,96	92,08	88,70	89,36	+2,12	-3,39	+0,67	
	35 - 64 років	90,69	92,08	89,46	90,54	+1,40	-2,62	+1,08	
Здобувач освіти	10 - 14 років	83,33	85,02	85,57	83,51	+1,69	+0,55	-2,06	
	15 - 18 років	83,50	82,71	82,39	80,73	-0,79	-0,33	-1,66	
Батько або мати	18 - 34 років	97,71	96,44	93,53	92,34	-1,27	-2,91	-1,19	3. Гордість за своє походження
	35 - 64 років	96,07	94,50	92,91	89,70	-1,57	-1,59	-3,21	
Педагог	18 - 34 років	99,23	98,15	95,22	96,81	-1,07	-2,94	+1,59	
	35 - 64 років	99,25	98,51	97,71	96,81	-0,74	-0,79	-0,90	
Здобувач освіти	10 - 14 років	96,37	94,86	92,38	88,93	-1,51	-2,48	-3,45	
	15 - 18 років	95,67	95,03	90,88	85,98	-0,64	-4,15	-4,90	
Батько або мати	18 - 34 років	65,50	63,40	65,72	61,48	-2,09	+2,32	-4,24	4. Рівень екологічної культури
	35 - 64 років	64,63	58,44	63,49	57,15	-6,19	+5,04	-6,34	
Педагог	18 - 34 років	77,22	74,41	79,13	76,06	-2,81	+4,72	-3,07	
	35 - 64 років	79,40	79,00	82,31	78,74	-0,40	+3,30	-3,57	
Здобувач освіти	10 - 14 років	70,62	67,21	71,04	65,98	-3,41	+3,83	-5,06	
	15 - 18 років	66,00	62,29	61,42	61,70	-3,70	-0,87	+0,28	

Таблиця 2. Порівняння та динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання
(4 етапи загалом; різниця між першим та другим; другим та третім; третім та четвертим етапами, різні групи респондентів, у %)

Категорії		Етапи				Різниця між етапами			Індикатори
		1й	2й	3й	4й	1м і 2м	2м і 3м	3м і 4м	
Батько або мати	18 - 34 років	32,00	31,13	42,20	39,14	-0,87	+11,07	-3,06	5. Залученість до екскурсій
	35 - 64 років	28,94	25,85	41,59	37,34	-3,09	+15,74	-4,25	
Педагог	18 - 34 років	38,22	37,20	51,30	46,28	-1,02	+14,10	-5,03	
	35 - 64 років	29,92	27,14	41,45	35,58	-2,78	+14,31	-5,87	
Здобувач освіти	10 - 14 років	45,72	45,41	56,37	52,33	-0,31	+10,96	-4,04	
	15 - 18 років	51,51	44,68	49,81	52,38	-6,83	+5,13	+2,57	
Батько або мати	18 - 34 років	70,01	69,75	72,11	68,18	-0,26	+2,36	-3,93	6. Кількість фахівців з національно-патріотичного виховання
	35 - 64 років	67,21	63,02	65,60	60,19	-4,19	+2,57	-5,41	
Педагог	18 - 34 років	84,94	81,00	83,04	75,80	-3,94	+2,04	-7,25	
	35 - 64 років	70,46	70,68	67,79	64,42	+0,22	-2,89	-3,37	
Здобувач освіти	10 - 14 років	80,55	79,93	80,49	75,23	-0,62	+0,55	-5,26	
	15 - 18 років	76,50	75,96	75,92	71,71	-0,54	-0,04	-4,20	
Батько або мати	18 - 34 років	55,40	54,70	59,34	57,18	-0,70	+4,63	-2,16	7. Зустрічі з ветеранами
	35 - 64 років	48,75	51,04	54,59	56,13	+2,29	+3,55	+1,54	
Педагог	18 - 34 років	75,29	78,10	80,43	83,24	+2,81	+2,33	+2,81	
	35 - 64 років	73,19	80,84	82,90	84,01	+7,65	+2,06	+1,11	
Здобувач освіти	10 - 14 років	71,00	71,47	70,19	68,40	+0,47	-1,28	-1,79	
	15 - 18 років	68,40	68,34	67,89	66,02	-0,06	-0,45	-1,87	
Батько або мати	18 - 34 років	90,77	78,56	63,30	50,57	-12,21	-15,26	-12,72	8. Готовність до захисту України
	35 - 64 років	89,00	74,81	57,95	44,87	-14,19	-16,86	-13,08	
Педагог	18 - 34 років	93,44	83,11	67,83	59,04	-10,32	-15,29	-8,78	
	35 - 64 років	95,30	85,94	64,31	48,17	-9,35	-21,63	-16,14	
Здобувач освіти	10 - 14 років	93,74	89,64	82,32	73,46	-4,10	-7,31	-8,87	
	15 - 18 років	93,57	87,84	77,47	66,90	-5,72	-10,37	-10,58	

Таблиця 2. Порівняння та динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання
(4 етапи загалом; різниця між першим та другим; другим та третім; третім та четвертим етапами, різні групи респондентів, у %)

Категорії		Етапи				Різниця між етапами			Індикатори
		1й	2й	3й	4й	1м і 2м	2м і 3м	3м і 4м	
Батько або мати	18 - 34 років	81,82	78,17	77,77	74,64	-3,65	-0,40	-3,13	9. Залученість до заходів національно-патріотичного виховання
	35 - 64 років	78,74	72,70	72,54	67,59	-6,04	-0,16	-4,95	
Педагог	18 - 34 років	89,96	90,50	87,83	85,37	+0,54	-2,68	-2,45	
	35 - 64 років	91,25	90,13	90,56	86,83	-1,12	+0,42	-3,72	
Здобувач освіти	10 - 14 років	87,34	85,21	84,53	79,27	-2,13	-0,68	-5,27	
	15 - 18 років	85,56	82,82	80,51	76,03	-2,74	-2,31	-4,48	
Батько або мати	18 - 34 років	78,53	77,52	74,62	74,26	-1,01	-2,90	-0,36	10. Залученість до заходів духовно-морального спрямування
	35 - 64 років	76,10	70,16	72,17	69,09	-5,94	+2,01	-3,08	
Педагог	18 - 34 років	88,80	91,29	88,26	88,03	+2,49	-3,03	-0,23	
	35 - 64 років	90,59	92,60	91,95	90,54	+2,01	-0,65	-1,40	
Здобувач освіти	10 - 14 років	81,75	80,40	79,97	76,61	-1,35	-0,43	-3,36	
	15 - 18 років	78,51	76,39	74,51	73,28	-2,12	-1,88	-1,23	
Батько або мати	18 - 34 років	72,73	73,41	64,27	58,37	+0,69	-9,15	-5,90	11. Молодь пов'язує своє майбутнє з Україною
	35 - 64 років	67,40	64,05	59,48	51,57	-3,35	-4,57	-7,91	
Педагог	18 - 34 років	76,45	75,73	65,65	61,70	-0,72	-10,07	-3,95	
	35 - 64 років	72,81	73,49	65,71	56,79	+0,68	-7,79	-8,91	
Здобувач освіти	10 - 14 років	81,27	78,39	72,97	69,91	-2,88	-5,43	-3,05	
	15 - 18 років	73,79	72,23	58,61	55,57	-1,55	-13,62	-3,04	
Батько або мати	18 - 34 років	97,92	95,84	92,08	88,76	-2,08	-3,76	-3,32	12. Почуття поваги до своєї Батьківщини
	35 - 64 років	97,18	95,28	92,11	86,39	-1,90	-3,17	-5,72	
Педагог	18 - 34 років	99,23	98,42	96,09	94,95	-0,81	-2,33	-1,14	
	35 - 64 років	99,25	98,74	97,32	96,03	-0,51	-1,42	-1,29	
Здобувач освіти	10 - 14 років	97,52	95,99	95,06	91,69	-1,53	-0,92	-3,37	
	15 - 18 років	96,76	96,27	92,05	87,42	-0,49	-4,22	-4,63	

Таблиця 2. Порівняння та динаміка оцінок ефективності національно-патріотичного виховання
(4 етапи загалом; різниця між першим та другим; другим та третім; третім та четвертим етапами, різні групи респондентів, у %)

Категорії		Етапи				Різниця між етапами			Індикатори	
		1й	2й	3й	4й	1м і 2м	2м і 3м	3м і 4м		
Батько або мати	18 - 34 років	70,46	68,49	67,98	64,44	-1,97	-0,51	-3,54	Рівень національно-патріотичного виховання в цілому (у середньому по опитуванню)	
	35 - 64 років	67,26	63,73	64,90	60,25	-3,53	+1,17	-4,64		
Педагог	18 - 34 років	79,44	78,41	78,01	75,16	-1,03	-0,40	-2,85		
	35 - 64 років	77,27	77,41	76,81	72,90	+0,14	-0,60	-3,90		
Здобувач освіти	10 - 14 років	78,66	77,32	77,61	73,25	-1,33	+0,29	-4,37		
	15 - 18 років	76,67	74,31	71,64	68,73	-2,36	-2,67	-2,91		
Всі респонденти		74,96	73,28	72,82	69,12	-1,68	-0,45	-3,70		
Батько або мати	18 - 34 років	86,27	83,23	77,41	72,95	-3,04	-5,81	-4,47		Світоглядні індикатори
	35 - 64 років	83,58	79,55	74,89	68,74	-4,03	-4,67	-6,15		
Педагог	18 - 34 років	91,66	89,50	82,70	80,37	-2,16	-6,80	-2,32		
	35 - 64 років	91,46	89,75	82,90	77,67	-1,70	-6,85	-5,23		
Здобувач освіти	10 - 14 років	90,44	88,78	85,66	81,50	-1,66	-3,12	-4,16		
	15 - 18 років	88,66	86,82	80,28	75,32	-1,84	-6,54	-4,96		
Батько або мати	18 - 34 років	59,17	57,96	61,24	58,36	-1,20	+3,28	-2,88	Подієві індикатори	
	35 - 64 років	55,60	52,43	57,76	54,19	-3,17	+5,33	-3,57		
Педагог	18 - 34 років	70,71	70,49	74,66	71,43	-0,23	+4,17	-3,23		
	35 - 64 років	67,14	68,59	72,45	69,50	+1,45	+3,86	-2,96		
Здобувач освіти	10 - 14 років	70,23	69,14	71,87	67,35	-1,09	+2,73	-4,52		
	15 - 18 років	68,11	65,37	65,46	64,02	-2,74	+0,09	-1,44		

- 3) по індикатору «Чи збільшується кількість учнів, які пишаються своїм українським походженням, громадянством?» спостерігається незначне стабільне зниження у всіх групах респондентів, окрім категорії «Педагог 18-34 років», найбільше зниження (-4,90%) – у категорії «Здобувач освіти 15-18 років», найбільше зростання (+1,59%) – у категорії «Педагог 18-34 років»; найвищим цей показник є у категорії «Педагог 35-64 років», найнижчим – у категорії «Здобувач освіти 15-18 років»;
- 4) по індикатору «Чи відбувається зростання рівня екологічної культури молоді, збільшення кількості учасників екологічних акцій, природоохоронних заходів?» спостерігається суттєве зниження у всіх трьох групах респондентів; найбільше зниження (-6,34%) – у категорії «Батько або мати 35-64 років»; найвищим цей показник є у категорії «Педагог 35-64 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;
- 5) по індикатору «Чи збільшується кількість учнів, які здійснюють екскурсії, подорожі, походи?» спостерігається суттєве зниження у всіх трьох групах респондентів, окрім категорії «Здобувач освіти 15-18 років», найбільше зниження (-5,87%) – у категорії «Педагог 35-64 років», найбільше зростання (+2,57%) – у категорії «Здобувач освіти 15-18 років»; найвищим цей показник є у категорії «Здобувач освіти 15-18 років», найнижчим – у категорії «Педагог 35-64 років»;
- 6) по індикатору «Чи відбувається збільшення кількості підготовлених фахівців з національно-патріотичного виховання?» спостерігається суттєве зниження у всіх трьох групах респондентів, найбільше зниження (-7,25%) – у категорії «Педагог 18-34 років»; найвищим цей показник є у категорії «Педагог 18-34 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;
- 7) по індикатору «Чи відбувається збільшення кількості зустрічей молоді з борцями за незалежність України у ХХ столітті, ветеранами та учасниками АТО та ООС у Донецькій та Луганській областях, учасниками війни РФ проти України?» спостерігаються несуттєві розбіжності між респондентами – категорії «Батько або мати 35-64 років», «Педагог 18-34 років» та «Педагог 35-64 років» показують незначне зростання (найбільше зростання (+2,81%) – у категорії «Педагог 18-34 років»), а категорії «Батько або мати 18-34 років», «Здобувач освіти 10-14 років» та «Здобувач освіти 15-18 років» –

незначне зниження (найбільше зниження (-2,16%) – у категорії «Батько або мати 18-34 років»); найвищим цей показник є у категорії «Педагог 35-64 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;

- 8) по індикатору «Чи зростає чисельність громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України?» спостерігається значне стабільне зниження у всіх групах респондентів, найбільше зниження (-16,14%) – у категорії «Педагог 35-64 років»; найвищим цей показник є у категорії «Здобувач освіти 10-14 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;
- 9) по індикатору «Чи збільшується кількість громадян, зокрема, дітей та молоді, залучених до проектів та заходів з національно-патріотичного виховання місцевого, всеукраїнського та міжнародного рівнів?» спостерігається суттєве стабільне зниження у всіх трьох групах респондентів, найбільше зниження (-5,27%) – у категорії «Здобувач освіти 10-14 років»; найвищим цей показник є у категорії «Педагог 35-64 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;
- 10) по індикатору «Чи зростає кількість учнів, які беруть участь у заходах, спрямованих, на популяризацію духовно-моральних цінностей Українського народу, його духовних надбань?» спостерігається незначне стабільне зниження у всіх трьох групах респондентів, найбільше зниження (-3,36%) – у категорії «Здобувач освіти 10-14 років»; найвищим цей показник є у категорії «Педагог 35-64 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;
- 11) по індикатору «Чи відбувається збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні?» спостерігається значне стабільне зниження у всіх трьох групах респондентів, найбільше зниження (-8,91%) – у категорії «Педагог 35-64 років»; найвищим цей показник є у категорії «Здобувач освіти 10-14 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;
- 12) по індикатору «Чи зростає число громадян України, які виявляють почуття поваги до своєї Батьківщини?» спостерігається суттєве стабільне зниження у всіх трьох групах респондентів, найбільше зниження (-5,72%) – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;

найвищим цей показник є у категорії «Педагог 35-64 років», найнижчим – у категорії «Батько або мати 35-64 років»;

- 13) значного зростання оцінки стану національно-патріотичного виховання по будь-якому індикатору на четвертому етапі опитування виявлено не було;
- 14) найбільше зниження оцінки стану національно-патріотичного виховання на четвертому етапі опитування відбулося по індикатору «Готовність до захисту України» (повна назва індикатора у опитувальнику – «Чи зростає чисельність громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України?»), динаміка з діапазоном від -7,31% до -21,63%, у середньому у трьох групах респондентів -14,45%, найбільше у педагогів;
- 15) протягом усіх 4х етапів спостерігалось стабільне зниження оцінки стану національно-патріотичного виховання по ряду індикаторів у категорії «Батько або мати 35-64 років», а саме: індикатори «Відвідуваність музеїв», «Знання про видатних осіб», «Кількість фахівців з національно-патріотичного виховання», «Зустрічі з ветеранами», «Готовність до захисту України», «Залученість до заходів національно-патріотичного виховання» та «Залученість до заходів духовно-морального спрямування»;
- 16) таку ж тенденцію, також протягом усіх 4х етапів, але до зростання, демонструвала категорія «Педагог 35-64 років» у індикаторах «Знання про видатних осіб», «Гордість за своє походження», «Рівень екологічної культури», «Зустрічі з ветеранами», «Залученість до заходів національно-патріотичного виховання», «Залученість до заходів духовно-морального спрямування» та «Почуття поваги до своєї Батьківщини»;
- 17) оцінка стану національно-патріотичного виховання педагогічними працівниками закладів освіти області:
 - а. є найвищою у порівнянні з іншими групами респондентів в середньому по індикаторам протягом усіх чотирьох етапів:
 - 78,36% у II-му півріччі 2022 року,
 - 77,91% у I-му півріччі 2023 року,
 - 77,41% у II-му півріччі 2023 року,
 - 74,03% у I-му півріччі 2024 року;

- b. залишається стабільною – динаміка оцінок, хоч і є негативною, при цьому на кожному етапі є найвищою серед груп респондентів;
- c. якщо серед 12 індикаторів ефективності національно-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти виключити індикатори, що, на думку автора, не мають прямої кореляції із зусиллями педагогів у цьому напрямку (світоглядні – №2, №3 та №12, умовно «патріотичні» – №8 та №11, кадрові – №6) або не зазнають значного впливу на них через військовий стан у країні (№1 та №5), то з чотирьох індикаторів (№№4, 7, 9 та 10), що залишаться та відносяться до організаторської діяльності педагогів у напрямку національно-патріотичного виховання (тобто мова йде про їх самооцінку власної діяльності), у всіх чотирьох саме у педагогів оцінка буде доволі високою та найвищою проміж інших груп – з діапазоном від 78,28% до 90,26%, у середньому – 84,34%. Це контрастує з оцінкою ефективності національно-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти по цих же індикаторах інших груп – 66,67% у батьків здобувачів освіти (різниця -10,57%) з діапазоном від 54,64% до 75,50% та 73,77% у здобувачів освіти (різниця -17,67%) з діапазоном від 65,78% до 82,66%;

18) при зосередженні уваги на групі «патріотичних» індикаторів – світоглядних (№2, №3 та №12) та умовно «патріотичних» (№8 та №11) стане очевидним стабільне прогресуюче зниження (за виключенням рідкісних незначних коливань) показників по всім п'яти індикаторам у всіх трьох групах респондентів, особливо по індикаторам №8 «Готовність до захисту України» (повна назва індикатора у опитувальнику – «Чи зростає чисельність громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України?») та №11 «Молодь пов'язує своє майбутнє з Україною» (повна назва індикатора у опитувальнику – «Чи відбувається збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні?»), що без можливості порівняти думку респондентів з фактичним станом речей у їх громадах може свідчити тільки про доволі потужне негативне інформаційне поле, що:

- a. формує у респондентів досить некомпліментарне судження про власних співгромадян, які, на думку таких респондентів, не хочуть ні жити в Україні, ні захищати її, ні хоча б поважати;
- b. впливає на настрої самих респондентів, сприяючи їх дистанціюванню від відповідальності за власну роль у подіях державного та світового масштабу, знижуючи їх мотивацію забезпечувати національну безпеку, захищати, а згодом і розбудовувати Україну як незалежну демократичну правову державу, проявляти соціальну активність.

При цьому автор дослідження не виключає, що у відповідях на ці п'ять питань ми можемо бачити класичний приклад психологічної проєкції – приписування індивідом власних негативних якостей, думок, почуттів, мотивів іншим особам при намаганнях заперечити факт того, що ці ж самі якості властиві і йому також – яка доволі часто виходить на перший план у часи особистих та/або суспільних криз.

ВІДМІННОСТІ У ОЦІНКАХ МІЖ КАТЕГОРІЯМИ ВСЕРЕДИНІ ГРУП

Аналіз таблиці 2 також показав, що є певні відмінності у оцінці ефективності національно-патріотичного виховання між категоріями всередині груп, а саме – більш високі оцінки по більшості індикаторів у «молодших» категоріях усіх груп, при цьому, що 2/3 суттєвої (більшої за математичну похибку) такої різниці припадає на 2 індикатори – №8 та №11 (таблиця 3). Виходячи з даних, наведених у цій таблиці, можна зазначити наступне:

Таблиця 3. Різниця у оцінці ефективності національно-патріотичного виховання між категоріями всередині груп (індикатори №8 та №11, різні групи респондентів, у %)

Питання	№ 8 «Готовність до захисту України»				№11 «Молодь пов'язує своє майбутнє з Україною»			
	1й етап	2й етап	3й етап	4й етап	1й етап	2й етап	3й етап	4й етап
Батьки 30	1,77	3,75	5,35	5,70	5,33	9,36	4,79	6,80
Педагоги	1,86	2,83	3,51	10,87	3,64	2,23	0,05	4,91
Здобувач освіти	0,17	1,79	4,85	6,56	7,49	6,16	14,35	14,34

1) готовність громадян до захисту України по індикатору №8 «Чи зростає чисельність громадян, готових до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України?» респонденти оцінювали так:

- a. перші два етапи обидві категорії педагогів оцінювали майже однаково, але станом на вересень 2023 року (3й етап опитування), а тим більше на березень 2024 року (4й етап опитування) стає очевидним стрімке та суттєве наростання різниці у оцінці по цьому індикатору у категорії «Педагог 35-64 років» відносно категорії «Педагог 18-34 років» – 3,51% та 10,87% відповідно, оцінка «молодших» педагогів є більш високою;
- b. суттєвою різниця, починаючи з 2го етапу опитування, є і у оцінці по цьому індикатору між категоріями «Батько або мати 18-34 років» та «Батько або мати 35-64 років», яка протягом 3го та 4го етапу стабілізувалась на рівні ~5,5%, оцінка «молодших» батьків здобувачів освіти є більш високою;

- с. між категоріями «Здобувач освіти 10-14 років» та «Здобувач освіти 15-18 років» також спостерігається наростання різниці у оцінці по цьому індикатору, особливо на 3му та 4му етапі опитування – 4,85% та 6,56% відповідно, оцінка «молодших» здобувачів освіти є більш високою;
- 2) бажання молодих людей у майбутньому здобувати освіту та проживати в Україні по індикатору №11 «Чи відбувається збільшення числа молодих людей, які пов'язують своє майбутнє з навчанням і проживанням в Україні?» респонденти оцінювали так:
- а. з самого старту опитування є очевидною суттєва, хоч і не стабільна, різниця у оцінці по цьому індикатору між категоріями «Педагог 18-34 років» та «Педагог 35-64 років» – 2,71% у середньому за чотири етапи, оцінка «молодших» педагогів є більш високою;
 - б. те ж саме можна сказати про різницю у оцінці по цьому індикатору між категоріями «Батько або мати 18-34 років» та «Батько або мати 35-64 років» – 6,57% у середньому за чотири етапи, не менше 4,79% протягом усіх чотирьох етапів, оцінка «молодших» батьків здобувачів освіти є більш високою;
 - с. ще більш суттєва різниця у оцінці по цьому індикатору спостерігається між категоріями «Здобувач освіти 10-14 років» та «Здобувач освіти 15-18 років» – 10,97% у середньому за чотири етапи, не менше 6,16% протягом усіх чотирьох етапів, оцінка «молодших» здобувачів освіти є більш високою.

ВІДМІННОСТІ ПО ТИПАМ ІНДИКАТОРІВ (СВІТОГЛЯДНІ/ПОДІЄВІ)

Аналіз оцінок ефективності національно-патріотичного виховання окремо по світоглядному (тобто такому, що відображає кореляцію між суб'єктивною оцінкою респондентом явища, що оцінюється у інших, та системою поглядів та реакцій самого респондента на це явище) та подієвому (тобто такому, що опирається на оцінку кількості конкретних активностей) типам індикаторів (таблиця 2) показує синхронне зниження оцінки по індикаторам усіх типів на 4му етапі опитування:

- на 3,78% у педагогів, 5,31% у батьків здобувачів освіти та 4,56% у здобувачів освіти по індикаторам світоглядного типу;
- на 3,09% у педагогів, 3,23% у батьків здобувачів освіти та 2,98% у здобувачів освіти по індикаторам подієвого типу.

Це контрастує з попередніми трьома етапами опитування, де спостерігався значний вплив зниження оцінки по індикаторам світоглядного типу на загальну оцінку ефективності національно-патріотичного виховання по всіх індикаторах у всіх групах респондентів, що призводило до того, що зростання середньої оцінки подієвих індикаторів не компенсувало зниження середньої оцінки світоглядних, що давало викривлену картину ефективності діяльності педагогів у напрямку національно-патріотичного виховання, і в результаті помітний прогрес оцінки ефективності національно-патріотичного виховання всіма групами респондентів завдяки зусиллям освітян та суспільства взагалі був неочевидним через нерівномірність в розрізі окремих груп індикаторів при підсумковій оцінці ефективності національно-патріотичного виховання по всіх індикаторах.

Спостерігається також тенденція до більш оптимістичної оцінки індикаторів ефективності національно-патріотичного виховання «молодшими» категоріями респондентів, яка є характерною для кожного з чотирьох етапів опитування у всіх групах респондентів, окрім незначних відмінностей у групі респондентів «Педагоги» у оцінці індикаторів №№ 3, 4, 7, 9, 10 та 12. Останній факт є цікавим у розрізі того, що 2/3 з цих індикаторів, згідно припущення, висловленому у пункті 17с попереднього розділу, відносяться до оцінки педагогами організаторської діяльності у напрямку національно-патріотичного виховання (тобто є індикаторами оцінки педагогами переважно власної діяльності).

ВІДМІННОСТІ ЗА ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ (СЕЛО/МІСТО)

Під час перевірки дослідницької гіпотези щодо ймовірної різниці в оцінках стану національно-патріотичного виховання в області у групах, згенерованих за територіальною ознакою «міська ТГ/сільська ТГ», були проаналізовані та зведені у таблицю 4 дані за всі чотири етапи опитування. Їх аналіз, враховуючи нестабільність у кількісних та якісних показниках респондентного пулу та метод групування для порівняння за територіальною ознакою лише у дві групи (16 міських та 44 сільських) громад, які при цьому навіть всередині групи у оцінці ефективності національно-патріотичного виховання по деяким індикаторам доволі сильно розрізняються (наприклад, по індикатору №5 «Залученість до екскурсій» у групі «Сільські ТГ» оцінки коливаються у діапазоні від 20% до 100%, маючи середнім по групі 51,14%), дав можливість зробити висновок про те, що протягом чотирьох етапів:

- відмінності в оцінках стану національно-патріотичного виховання в області між групами респондентів, згенерованих за територіальною ознакою «міська ТГ/сільська ТГ», є несуттєвими;
- єдиною тенденцією, на яку варто звернути увагу, є незначна, але стабільна різниця між групами батьками здобувачів освіти з «міських ТГ» та «сільських ТГ», яка залишається сталою незалежно навіть від вищенаведених умов.

Таблиця 4. Порівняння та різниця у оцінці ефективності національно-патріотичного виховання у групах, згенерованих за територіальною ознакою (4 етапи загалом; різні групи респондентів, у %)

Батько або мати	18 - 34 років				35 - 64 років			
	1й	2й	3й	4й	1й	2й	3й	4й
Міські ТГ	71,58	69,05	64,43	60,77	68,38	62,22	64,38	59,40
Сільські ТГ	75,80	73,13	70,96	67,31	72,44	69,41	67,69	63,32
Різниця	-4,23	-4,08	-6,53	-6,54	-4,06	-7,19	-3,31	-3,92
Педагог	18 - 34 років				35 - 64 років			
	1й	2й	3й	4й	1й	2й	3й	4й
Міські ТГ	83,72	79,04	77,99	78,57	78,10	78,48	79,70	73,74
Сільські ТГ	80,65	82,86	85,66	75,51	78,97	78,32	77,45	72,05
Різниця	+3,07	-3,83	-7,68	+3,06	-0,87	+0,15	+2,24	+1,70
Здобувач освіти	10 - 14 років				15 - 18 років			
	1й	2й	3й	4й	1й	2й	3й	4й
Міські ТГ	81,93	76,53	78,36	72,16	77,49	73,52	78,40	68,54
Сільські ТГ	80,14	81,05	79,83	73,74	79,59	77,46	76,33	72,50
Різниця	+1,79	-4,51	-1,46	-1,58	-2,10	-3,95	+2,07	-3,97

ПІДСУМКИ

1. Оцінка ефективності національно-патріотичного виховання у закладах освіти області, хоч і залишилась достатньо високою – 69,12%, все ж знизилась у порівнянні з минулими періодами, але це коливання можна пояснити зміною респондентного пулу (кількість респондентів у деяких територіальних громадах протягом трьох етапів опитування різняться у десятки разів, відсутня стабільна група респондентів для перевірки зміни їхніх думок стосовно досліджуваної проблеми).
2. Зниження оцінки ефективності національно-патріотичного виховання у закладах освіти області на четвертому етапі опитування відбулося синхронно по індикаторам як світоглядного, так і подієвого типу: на 3,78% та 3,09% у педагогів, 5,31% та 3,23% у батьків здобувачів освіти, 4,56% та 2,98% у здобувачів освіти відповідно. Це контрастує з попередніми трьома етапами опитування, де помітний прогрес оцінки ефективності національно-патріотичного виховання всіма групами респондентів в частині середньої оцінки подієвих індикаторів взагалі був неочевидним через значне зниження середньої оцінки світоглядних індикаторів.
3. Педагоги найвище серед груп респондентів оцінюють ефективність національно-патріотичного виховання в області по більшості індикаторів, батьки здобувачів освіти – найнижче.
4. Є очевидним вплив на оцінку респондентів потужного негативного інформаційного поля, що з одного боку, формує у них досить некомпліментарне судження про власних співгромадян, з іншого боку, сприяючи дистанціюванню респондентів від відповідальності за власну роль у подіях державного та світового масштабу.
5. «Молодші» категорії усіх груп респондентів демонструють більш високі оцінки ефективності національно-патріотичного виховання по більшості індикаторів, особливо по індикаторам «Готовність до захисту України» та «Молодь пов'язує своє майбутнє з Україною».
6. Відмінності в оцінках стану національно-патріотичного виховання в області між групами респондентів, згенерованих за територіальною ознакою «міська ТГ/сільська ТГ», є несуттєвими.